

Krizmanits József:

Egységes vagy több lábon álló jobboldal?

Kereszténydemokrata és konzervatív pártok Nyugat-Európában

Jelen írás a nyugat-európai pártrendszereket és a jobboldali pártokat kívánja bemutatni, illetve megvizsgálni, hogy az adott pártrendszerben hány kereszténydemokrata, konzervatív, konzervatív-liberális, vagy hasonló elveket valló párt rendelkezik parlamenti képvisellel, van jelen a politikai életben, mint számottevő politikai erő. Hogy egy vagy több politikai erő képviseli a hagyományos jobboldali értékeket, az adott ország választási rendszerétől, tradícióitól, illetőleg a társadalmi törésvonalaktól függ. A dolgozat rövidege nem ad lehetőséget arra, hogy mélyrehatóbban elemezzük az adott országok jobboldali politikai pártjait és programjaikat, ezért főleg olyan példákat kívánunk bemutatni, ahol több – gyakran egymással is versengő – szervezet található a politikai paletta jobb oldalán. Némelyik akár példaértékű is lehet a Magyar Demokrata Fórum jövőjét illetően, azonban le kell szögezzük az elején, hogy ahány ország, annyi különböző pártrendszer és szokásjog, így némely országtanulmány csak azt a célt szolgálja, hogy bemutassa a lehetőségeket, hogyan tud több jobboldali párt egymás mellett létezni.

A tanulmányokban adott országok mérsékelt jobboldali pártjainak bemutatásán túl az utóbbi két nemzeti parlamenti illetve európai parlamenti választás eredményeit vizsgáljuk meg, bemutatva ezáltal a pártok népszerűségét. Az európai parlamenti választásokat azért találtuk fontosnak, mert 2004 júniusában – remélhetően – Magyarország is részt vesz az európai választásokon, és tekintettel arra, hogy az MDF jövőjét illetően több elképzelés létezik, érdemes számba venni az önálló megmérettetés lehetőségét is. Amint látni fogjuk, amíg a nemzeti választások alkalmával néha szövetségben indulnak egyes pártok, az európai parlamenti választásokon inkább jellemző, hogy külön. Erre érdemes Olaszország esetében felfigyelni majd. A tanulmányban főleg azok a pártok jelennek

meg, amelyek az Európai Néppárt, az Európai Unió kereszténydemokrata és konzervatív pártjait egybefogó szervezetének tagjai, de előfordulnak kivételek. Elég az olasz Forza Italia helyzetére gondolni. Amikor 1994-ben bejutott az Európai Parlamentbe, a fennálló olasz kormánykoalíció miatt az Néppárt nem fogadta be képviselőcsoportjába.

Amint arra már utaltunk, a választási rendszereknek nagy szerepe van az országok politikai és pártrendszerének kialakulásában. A választási rendszer milyensége befolyásolja, hogy a mandátumokért több kisebb-nagyobb párt vagy csak két nagy párt verseng; hogy a kormányzati rendszer stabil lesz vagy ingatag. A választási rendszerek típusai eltérő kormányzati rendszerek kialakulását jelenthetik. Befolyással vannak a pártrendszerekre, a kormányzati stabilitásra és nem utolsósorban arra, hogy a választópolgárok akaratát, preferenciáit mennyire képes leképezni és átfordítani politikai képviselővé.

A választási rendszereknek két fő típusa van: a többségi és az arányos. Ahol a demokratikus fejlődést nem törték meg hosszabb szünetek, ott a választási rendszerek kialakulása hosszú folyamat eredménye volt, amelyet történelmi, politikai, gazdasági okok országonként eltérően befolyásoltak. Mindkét rendszernek megvannak az előnyei és hátrányai. Ezek kiegyenlítésére alakult ki a vegyes választási rendszer, amely ötvözi a többségi és az arányos rendszert olyan formán, hogy lehetőleg csak előnyök maradjanak meg, kombinálva azok egyes eljárásait.

A többségi választási rendszernek két altípusa van: az abszolút és a relatív. Az abszolút többségi rendszerben, ilyen a francia választási rendszer vagy a hazai egyéni jelöltek választása, a mandátum elnyeréséhez abszolút többségre van szükség, azaz az első fordulóban 50 százalék + 1 szavazatot kell szerezni a győztesnek. Ha ez nem sikerül, második fordulóra kerül sor, ahol már a relatív többség is elég. A relatív többségi rendszerre a legjobb példa a brit választási rendszer, ahol az egyes választókerületekben az a jelölt kapja a mandátumot, aki a legtöbb szavazatot kapja. Nincs érvényességi küszöb, csak egy forduló van, és a vesztes(ek)re leadott szavazatok elvesznek. A relatív többségi rendszer a kétpárti struktúrák kialakulásának kedvez, az Egyesült Királyságban

a Konzervatív Párt és a Munkáspárt dominanciája figyelhető meg, ahol harmadik párt még jó választási eredmény esetén sem tud nagy számú mandátumot begyűjteni.

Az arányos választási rendszer alapja az a felfogás, hogy a választói akaratot a leadott számarányok tükrözik és ennek az akaratnak meg kell jelennie a mandátumok elosztásában is. Ezt úgy lehet elérni, hogy a szavazók listákra, általában pártlistákra szavazhatnak. Attól függően, hogy az egyes listákon szereplő jelöltek között van-e választási lehetősége a szavazónak, beszélhetünk kötött és szabadlistás rendszerről. Előbbi esetében a szavazó csak az egyes listák közül választhat, mint például Magyarországon az országos listák esetében.

A vegyes választási rendszerben a két fő típus keveredik. Hazánkban lehet egyéni jelöltekre szavazni (abszolút többségi rendszer) és lehet pártlistákra szavazni (arányos kötött listás rendszer).

A dolgozatban először a francia modellt vizsgáljuk meg, ahol konzervatív, kereszténydemokrata és liberális csoportok képezik a jobbközép erőket, aztán Olaszországot, ahol a 1990-es években több párt által képviselt jobboldallal találkozunk. Már itt kitűnik, hogy egyes kereszténydemokrata és konzervatív pártok a politikai paletta bal oldalán helyezkednek el. Ezt a Németországban területi alapon elkülönülő két keresztény-konzervatív párt példája követi, majd a skandináv államok kereszténydemokrata-konzervatív pártjait vizsgáljuk meg, amelyek – amint azt látni fogjuk – egymással versengenek a jobboldali szavazatokért. A három Benelux állam (Hollandia-Belgium-Luxemburg) pártjainak kialakulása hasonlatos, apróbb eltérésekkel. Belgiumban az azonos világnézetű pártok nyelvi alapon különváltak és egymástól függetlenül politizálnak a két tartományban: Flandriában és Vallóniában. Írország érdekes pártrendszerrel rendelkezik, ahol egy konzervatív és egy kereszténydemokrata párt dominálja a pártrendszert, mára a bal-jobb tengely mentén elkülönülve egymástól. Végül megnézzük röviden, hogy más országokban miért nem alakult ki több párt a mérsékelt jobboldalon, illetve ha igen, akkor miért főleg egy párt képviseli a kereszténydemokrata-konzervatív oldalt.

A dolgozatban – mint jeleztük – nyugat-európai példákat vizsgálunk meg, a rendelkezésre álló hely nem teszi lehetővé, hogy a folyamatosan alakuló közép- és kelet-európai jobboldali pártokkal bővebben foglalkozzunk. Arra azonban érdemes felfigyelni, hogy ebben a térségben is számos országban (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, stb.) csak több párt képes lefedni a kereszténydemokrata – konzervatív szavazóréteget.

Franciaország

Az 1958-ban kezdődő és máig is tartó Ötödik Köztársaságra a félelnöki rendszer kiépítése volt a jellemző. Az Ötödik Köztársaság kezdetekor elfogadott alkotmány egy másik fő jellemzője, hogy a parlament rovására megerősítette a végrehajtó hatalmat, de nem helyezte azt egyértelműen a parlament fölé. Olyan törvényhozást hozott létre, amely megoszlik a Nemzetgyűlés és a területi egységet kifejező Szenátus között.

Franciaország azonban nem csupán az alkotmányok magas számában, hanem választási rendszerében eltér a legtöbb európai államtól. Európában csupán négy országban találunk többségi választási rendszert, Franciaország az egyik, a választási rendszer egészen pontosan egy kétfordulós abszolút többségi rendszer. Nem csupán az alkotmányt, hanem a választási rendszert is többször módosították az elmúlt évtizedekben. A választásokon az egyik kamara, a Nemzetgyűlés 577 tagját egyéni választókerületben kétfordulós többségi szavazással választják meg. Az első fordulóban csak az a jelölt szerez mandátumot, aki megkapta a szavazatok abszolút többségét, azaz több, mint 50 százalékot. Ez általában a sok induló között megoszló szavazatok miatt csak ritkán fordul elő. A második fordulót egy héttel az első forduló után rendezik meg. Ekkor csak azok a jelöltek indulhatnak, akik az első fordulóban megszerezték a szavazatok legalább 12,5 százalékát. Itt már a relatív többség is elég a mandátum megszerzéséhez.

A választási rendszer egyik jól ismert hatása, hogy aránytalanul nagy többséget biztosít a győztes pártnak a parlamentben. Ez pedig arra ösztönzi a pártokat, hogy a második fordulóban választási koalíciókat kössenek. A baloldal részéről több alkalommal is felmerült az arányos rendszer bevezetésének igénye, a szocialisták győzelmük után, az

1986-os választások előtt át is tértek az arányos választási rendszerre. Mindazonáltal a párt elvesztette a választásokat és az újra hatalomra kerülő jobboldal visszaállította a régi, többségi választási rendszert, ami azonban a következő választásokon nem akadályozta meg bukásukat. Ez a rendszer egyébként alkalmas arra, hogy a pártok szétaprózódását megakadályozza éppen azért, hogy a pártok a második fordulóban ösztönözve vannak a koalíciókötésre. Tekintettel arra, hogy az egyéni választókerületek mérete nagymértékben befolyásolja a választások kimenetelét, 1986-ban bevezettek egy szabályozást, aminek értelmében tilos a kisebb járások feldarabolása. Bekerülési küszöb azonban nincsen.

Franciaországban a szó modern értelmében vett politikai pártok csak a XIX. század végén jelentek meg, a mai politikai pártok többsége pedig elsősorban a második világháború után jött létre. Legrégebbiknek a baloldali pártok mondhatók, ők azok, akik identitásukat mindvégig megőrizték. A Harmadik Köztársaság jobboldali pártjait szétzilálta, hogy vagy együttműködtek vagy nem működtek együtt a németbarát Vichy-rendszerrel. Így a mai jobboldali és centrista pártok kialakulása a Negyedik Köztársaság idejére tehető, az Ötödik Köztársaság pedig újabb pártok kialakulását hozta magával. 1978-ig nagyjából fennálló bal-jobboldali bipolaritás megszakadt, a politikai mező négy részre szakadt: mindkét oldalon két-két párt jelent meg. A baloldalon a Francia Szocialista Párt (PS) és a Francia Kommunista Párt (PCF), a jobboldalon pedig a Tömörülés a Köztársaságért (RPR) és az Unió a Francia Demokráciáért (UDF) helyezkedett el. Ez a négypártrendszer a nyolcvanas évek közepéig maradt fenn, amikor a rendszer “szélén” új erők jelentek meg: a Zöldek, a Nemzeti Front és egyéb apró tömörülések. Azóta Franciaországban számos kisebb és nagyobb párt él egymás mellett. A Nemzeti Tanács választásokat bemutató táblázat jól mutatja, hogy az egyes választásokon különböző tömörülések, koalíciók alakulnak a választások megnyerésére. Érdekes Franciaország esetében, hogy a többségi választási rendszer ellenére a politikai rendszer “életben tart” több jobboldali pártot, a már említett brit példával ellentétben.

A jobboldal és a centrum két fő ereje a Tömörülés a Köztársaságért és az Unió a Francia Köztársaságért, emellett meg kell említeni a Liberális Demokrata Pártot, mely irányultságát tekintve liberális-konzervatív, és a fent említett két nagyobb szervezet valamelyikével indul szövetségben a választásokon. A két párt közötti viszony különös

történetet ír le, hol koalícióban kormányoztak, hol hűvös viszonyuk következtében (a szövetség hiányának köszönhetően) esett a baloldal kezébe a köztársasági elnöki tisztség.

Tömörülés a Köztársaságért (Rassemblement pour la République – RPR)

Az RPR az 1958-ban De Gaulle által összetákolt gaulle-ista párt, az Új Köztársasági Unió (UNR) közvetlen leszármazottja. Tagsága meglehetősen heterogén, így a kezdeti időkben beszélhetünk baloldali és jobboldali gaulle-istákról, akik bizonyos kérdésekben (pl. algériai önrendelkezés) merőben ellentétes véleményen voltak. De Gaulle előnyben részesítette a közvetlen demokratikus eljárásokat, kevés figyelmet szentelt a pártoknak, így saját pártjának is. A jól szervezett pártot miniszterelnöke, Georges Pompidou hozta létre, aki sikeresen pumpált erőt a pártba, és a párttagságot sikerült megtízszereznie. De Gaulle 1969-es távozását követően azonban a párt választási támogatottsága hanyatlani kezdett, a jobboldali szavazók körében is kisebbségbe kerültek, és Valéry Giscard d'Estaing elnökké választásával (aki soha nem volt gaulle-ista), és a gaulle-ista kormányfő, Jacques Chirac lemondásával (1976) úgy tűnt, a gaulle-ista mozgalom mély hullámvölgybe került. A párt hanyatlásának megállítása egy embernek köszönhető: Jacques Chirac-nak. A vezetés lecserélődött, és majdnem mindenki az RPR-elnök Chirac személyes kiválasztottja volt. Ekkorra a jobboldal két vezére, Giscard és Chirac között az ellentét olyan nagy volt, hogy az jelentősen hozzájárult a jobboldal 1981-es választási vereségéhez.

Az 1980-as évekre az RPR jól szervezett – bár nem valódi értelemben vett – tömegpárttá vált, már régen nem gyűjtőpárt: világosan körülhatárolt jobboldali választórétegre épít, mely még a '70-es évek folyamán alakult ki. Az RPR valójában egy erősen hierarchizált "prezidenciális" pártnak tekinthető, amelyik meglehetősen pragmatikus ahhoz, hogy igazodjon az új politikai feltételekhez. Újabban az RPR egymás után kétszer is (1995 és 2002) sikeresen nyerte el a köztársasági elnöki tisztséget, Jacques Chirac személyében.

Unió a Francia Köztársaságért (Union pour la Démocratie Française – UDF)

A '70-es években Giscard d'Estaing új programot hirdetett: "Franciaország azt akarja, hogy centrumból kormányozzák". Fő célja az új programnak, hogy megakadályozza a

centrum kiszorítását a hatalomból. A háború után a liberálisok, akik nehezen alkalmazkodtak a bipoláris világhoz és az V. Köztársaság elnöki „túlhatalmához”, a jobboldalon és a jobbközépen szerveződtek újjá. A '70-es évek végén hozta létre Giscard az UDF-et, a Republikánus Pártból (PR), a Szociáldemokrata Centrumból (CDS), a kereszténydemokrata CDS-ből, a Radikális Pártból és a Liberális Demokráciából, és eleinte a káderek, illetve az elit pártja volt. A centrista szövetség jó ellensúlyt képzett a jobban szervezett RPR-ral szemben, és 1978 óta az UDF-be tömörült pártok általában fej-fej mellett haladtak azzal a szavazatokért folyó versenyben, bár általában mindig az RPR mögött végeztek.

E két párton kívül még számos jobboldali és centrum párttal találkozunk (Mozgalom Franciaországért, Centrum Unió, stb.), melyeket a jobboldal két fő pártjának disszidáns képviselői hoztak létre, azonban hosszú ideig tartó képviseletet nem tudnak ezek a formációk szerezni.

A francia Nemzeti Tanács választások eredményei 1997-2002

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1997	2002	1997	2002
Tömörülés a Köztársaságért (RPR) – konzervatív	134	355	15,7%	33,4%
Liberális Demokrata Párt (DL) – konzervatív-liberális	UDF		UDF	
Szocialista Párt (PS)	241	140	23,5%	23,8%
Nemzeti Front (NF) – nacionalisták	1	0	14,9%	11,1%
Unió a Francia Demokráciáért (UDF) – liberális-kereszténydemokrata	108	29	14,2%	4,8%

Francia Kommunista Párt (PCF)	38	21	9,9%	4,9%
Zöldek (Verts)	7	3	6,8%	4,4%
Baloldali Radikálisok (PRG) – szociál-liberális	12	7	1,4%	1,5
Egyéb	31	22	12,8%	16,1%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de>

A nemzeti választásokhoz hasonlóan az egyes európai parlamenti választásokon is változik a mandátumhoz jutó pártok száma, a nagyobb pártok azonban mindig megtalálhatóak a mandátumszerzők között. Dániához hasonlóan a francia pártok is mindig megosztottak az Unió kérdésében. Az Uniót egyértelműen ellenző pártok közé a Kommunista Párt, a Nemzeti Front és a Zöldek tartoznak. Érdekes, hogy az 1994-es európai parlamenti választások nem csupán párton belüli ellentéteket, hanem pártokon belüli szakításokat is eredményeztek. Az EU-ellenes ME ekkor a szavazatok 12,3 százalékát nyerte el. Az RPR és az UDF tagjai az Európai Néppártnak.

Francia európai parlamenti választások eredményei 1994-1999

Választások	Párt	Szavazatok (%)	Mandátumok
1994	Szocialista Párt (PS)	14,5%	15
	Unió a Francia Demokráciáért (UDF)	12,8%	13
	Tömörülés a Köztársaságért (RPR)	12,8%	14
	Francia Kommunista Párt (PCF)	6,9%	7
	Baloldali Radikálisok (MRG)	12%	13
	Alternatív Európa (ME)	12,3%	13

	Nemzeti Front (FN)	10,5%	11
1999	Szocialista Párt (PS)	22%	22
	<i>Unió a Francia Demokráciáért (UDF)</i>	9,3%	9
	<i>Tömörülés a Köztársaságért (RPR)/ Liberális Demokrata Párt (DL)</i>	12,7%	12
	Zöldek (Verts)	9,7%	9
	Francia Kommunista Párt (PCF)	6,8%	6
	Kommunista Forradalmárok Ligája (LO-LCR)	5,2%	5
	Tömörülés Franciaországért (RPF)	13,1%	12
	Nemzeti Front (FN)	5,7%	5
	Halászok, vadászok és természeti hagyományok Pártja (CPNT)	6,8%	6

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de>

Olaszország

Az európai demokráciák egyik legdinamikusabban változó példájával találkozhatunk az Olaszország esetében, ahol – megtartva az 1947-ben lefektetett olasz alkotmány kereteit – az elmúlt tíz év eseményei egy merőben új választási és pártrendszer kialakulását hozták.

A Mussolini-diktatúra bukása után az újjászerveződő olasz pártok egységesek voltak abban a tekintetben, hogy az új olasz alkotmánynak meg kell akadályoznia minden olyan kísérletet, amely akár a köztársasági elnök, akár a miniszterelnök túlzott hatalmához vezethetne a későbbiekben, ezért az előbbi hatalma szinte ceremoniális, utóbbi pedig

túlzottan kiszolgáltatott a parlamentbe jutott pártok frakcióinak. Az olasz parlament két házból áll: a Képviselőházból (630 fő) és a Szenátusból (326 fő). A két házba azonos választási rendszer alapján lehet bejutni.

1992-ig az olasz pártrendszer legfőbb jellemzője a Kereszténydemokrata Párt (DC) domináns szereplése a politikai életben. Bár csak rövid ideig (1948-53) szerzett abszolút többséget a parlamentben (és így egyedül kormányozhatott) az I. Köztársaság összeomlásáig, gyakorlatilag állandóan hatalmon volt, minden kormánynak tagja volt. A választásokon rendszeresen begyűjtötte a szavazatok 35-42 százalékát. Az ország második legnagyobb pártja az Olasz Kommunista Párt volt (PCI), amely a szavazatok 22-35 százalékával mindig a második legerősebb szervezetként szerepelt a parlamentben. A kelet-nyugat szembenállása folytán a NATO szövetséges Olaszországban azonban sohasem kerülhetett sor a PCI koalícióba emelésére, a közeledés a legmesszebb a 1970-es években jutott, amikor a párt nem egyszer kívülről támogatta a kormánykoalíciót. Az örök harmadik Olasz Szocialista Párt (PSI) különösen a '70-es, '80-as években vált jelentős kormánytényezővé.

E három tömegpárton kívül még számos kisebb csoportot találunk, ám ezek ritkán szereztek jelentőséget, mivel a centrumot és a jobboldalt teljesen kisajátította a Kereszténydemokrata Párt (DC), baloldalon pedig a két rivális Kommunista Párt (PCI) és az Olasz Szocialista Párt (PSI) volt található. A hidegháború időszaka alatt az olasz kormányok általában négy- vagy ötpártiak voltak, ahol a kereszténydemokraták és a szocialisták mellett kisebb liberális, republikánus és esetleg egy szociáldemokrata pártot találunk.

A hidegháború végével és a Szovjetunió összeomlásával az olasz pártrendszer is alapos átalakuláson ment keresztül. Elsőként az Olasz Kommunista Párt szakadt ketté 1989-ben egy ortodox (Kommunista Újraalapítás, RC) és a megújulni akaró szociáldemokrata (Demokratikus Bal Pártja, PDS) ideológiájú csoportra. A 90-es évek elején kirobbanó korrupciós és maffia-botrányok az addig hatalmon levő kereszténydemokratákat és szocialistákat rázták meg leginkább. A politikai elit legfelső vezetői visszavonultak, elmenekültek vagy bírósági eljárás indult ellenük. Az 1992-ben megalakuló parlamentben

a képviselők 42.9 százaléka szerzett először mandátumot. Ez az arány a 1994-es választásokon elérte a 71.3 százalékot.

A Kereszténydemokrata Párt (DC) utódja az Olasz Néppárt (PPI) lett, de egy sor új kis párt is született valamint számos képviselő és ismert politikus más pártokba lépett át. Ezek az 1993-ban megszerveződő Forza Italia, a '80-as évek végén felbukkanó regionalista Északi Szövetség (LN) és a poszt-fasiszta Nemzeti Szövetség (NA). A pártrendszer átalakulására jellemző, hogy a még viszonylag a régi viszonyokat őrző 1992-es választásokon a szavazók egynegyede változtatott preferenciáin és szavazott 1987-hez képest másik pártra.

Az 1993-ban népszavazáson elfogadott, a választási rendszert érintő változások miatt 1994-től a pártok a szavazatmaximálás érdekében választási szövetségeket kötöttek. Maga a referendum célja is már az volt, hogy csökkentsék a pártrendszer fragmentáltságát és stabilabb kormányok jöhessenek létre.

Az olasz politikai rendszer válságának bizonyos fokú lezárásának tekinthető 1994-es választásokon három pártszövetség mérte össze erejét. Ezeknek a szövetségeknek az alkotóelemei azóta is jelen vannak a politikai életben, ismét kialakult a két fő pólus: a jobboldali Forza Italia és a baloldali Demokratikus Baloldal Pártja (PDS), körülöttük az elkötelezettségüket néha változtató kis pártok, valamint a Kommunista Újraalapítás (amely mindig önállóan indul), az FI-tól jobbra található Nemzeti Szövetség (NA) és a csökkenő erejű Északi Liga.

Az első táblázat az utolsó két választás eredményeit mutatja. Láthatjuk (ha kicsit nehéz is áttekinteni), hogy a két választásra körülbelül ugyanazok az erők alkottak szövetséget, de más és más formában. A baloldal mindkét alkalommal Olajfa Szövetség néven indult, míg a jobboldal 1996-ban a Szabadság Pólusa, 2000-ben a Szabadság Háza néven alakított szövetséget. 1996-ban a baloldal győzedelmeskedett, ami nem okozott akkora meglepetést, hiszen az 1994-től hatalomra került Berlusconi vezette kormány gyakorlatilag idő előtt megbukott. Részben a választási rendszernek köszönhetően az új

koalíció kitöltötte megbízatását, bár volt itt is kormányválság és előbb a Prodi, majd a D'Alema kabinet irányította Olaszországot.

Amint már említettük, a Kereszténydemokrata Párt (Democrazia Cristiana – DC) feloszlása után több szervezet jött létre a párt maradványaiból, köztük vannak centrumhoz tartozó pártok, melyek a balközép pártszövetség (Olajfa) részei. Az Olajfa két frakcióra oszlik, a Napraforgó szimbolizálja a baloldali csoportokat, a Margaréta a centрупártokat foglalja magába, amelynek egyik fő ereje az Olasz Néppárt (Partito Popolare Italiano – PPI). A kereszténydemokrata párt romjain a többség által alapított Olasz Néppárt 1994-ben jött létre. Az új párt programjában a gyökerekig nyúlt vissza. A DC másik utódpartja, a Patto Segni a katolikusok és laikusok között húzódoó választóvonal eltörlését tűzte ki célul. Az 1994-es előrehozott választásokon a Néppárt és a Patto Segni még együttesen szerepeltek. Az egykori kereszténydemokrata párt jobbszárnya a Kereszténydemokrata Centrum (Centro Cristiano Democratico – CCD) nevű szervezetben tömörült. A néppárt új főtitkára, Buttiglione döntésével, miszerint a párt csatlakozott a Berlusconi vezette Szabadság Pólusa pártszövetséghez, a többség nem értett egyet, így Buttiglione és követői egy új pártformációt alakítottak Kereszténydemokrata Unió (Cristiani Democratici Uniti – CDU) néven.

A jobboldal meghatározó erejét a Forza Italia (FI – Hajrá Olaszország – ismerős, ugye?) nevű szervezetet egy üzletember, Silvio Berlusconi alapította 1994 januárjában. A történelmi centрупártok (ld. DC) megszűnésével és ezáltal politikai támogatói elvesztésével Berlusconi veszélyeztetve látta médiabirodalmának és vállalatának jövőjét. A baloldali erők előretörésének megakadályozására az üzleti életben alkalmazott módszerekkel saját mozgalmat alapított. A választások idejére létrehozott pártszervezet kiválóan alkalmazta amerikai mintára a politikai marketinget, amiben nagy segítség volt, hogy Berlusconi a média 40 százalékát a kezében tartja. Az 1994-es választásokon 101 képviselői és 41 szenátusi helyet szerzett a Forza Italia. Ennek tényezői: az olasz társadalomnak egyéniségeket fontosnak tartó jellege, a konkurens pártok által elkövetett hibák, illetve a választói igények eredményes felmérése és szintetizálása. Az első Berlusconi-kormányt az Északi Liga buktatta meg, a helyette új koalíciós partnerként a CDU-val bővülő Szabadság Pólusa szövetség elvesztette a választásokat.

2001-ben a Forza Italia helyreállította a kapcsolatot az Északi Ligával, és a Szabadság Háza szövetség megnyerte a választásokat. A 2001-es választások nagy kérdése az volt, hogy Berlusconi és az egyszer már a szétesés miatt megbukott szövetsége képes lesz-e visszatérni a hatalomba, miközben a médiamágnás ellen több korrupciós bírósági eljárás is folyamatban volt. Amint azt a felmérések is sugallták, a választópolgárokat kevésbé érdekelték Berlusconi vesztegetési ügyei és a Szabadság Háza szövetség ismét győzni tudott a baloldal felett. A választások óta úgy tűnik, a Berlusconi-kabinet biztos többséggel a hát mögött, a kormányválság veszélye nélkül irányíthatja Olaszországot.

Olasz parlamenti választások eredményei 1996-2000

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1996	2000	1996	2000
Margherita/Olasz Néppárt – liberális-konzervatív ^{a)}	284 ^{b)}	-	6,8%	-
Dini Listája (csak 1996-ban)		-	4,3%	-
Baloldali Demokrata Párt (PDS)		250 ^{d)}	21,1%	16,6%
Zöldek			2,5%	2,2%
Olasz Szociáldemokrata Párt (SDI)	-		-	-
Dél-Tiroli Néppárt – regionális-kereszténydemokrata	-	-	-	0,5%
La Margherita/Daisy – liberális-konzervatív	-	-	-	14,5%
Forza Italia (FI) – konzervatív	246 ^{c)}	368 ^{e)}	20,6%	29,5%
Nemzeti Szövetség (AN)			15,7%	12,0%
Kereszténydemokrata Szövetség (CCD-CDU)			5,8%	3,2%
Északi Liga (LN)	59	-	10,1%	3,9%

Új Olasz Szocialista Párt (Nouvo PSI) – konzervatív	-			1,0%
Kommunista Újraalapítás (RC)	35	11	8,6%	5,0%
Egyebek	6	1	2,2%	10%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/italy3.html> és <http://www.parties-and-elections.de/italy.html>,

Európai parlamenti választások

Olaszországban, követve az EU-s tendenciát, egyre csökken az EP-választásokon való részvétel, ám még így is magasan meghaladja az átlagot. Még a legutolsó, 1999-es választásokon is a szavazók több, mint 70 százaléka vett részt. A '90-es évek olasz belpolitikai viharai, valamint a pártrendszer átalakulása leképeződött az európai parlamenti választási eredményekben is. Ekkor a legnagyobb olasz csoport a Forza Italiáé volt, amely azonban a nemzetközi kiközösítés miatt önmagában volt kénytelen frakciót alakítani. Ez az elszigeteltség csak a Berlusconi-kormány bukása után enyhült. A legutolsó választások eredményeként összesen 18 párt képviselteti magát az Európai Parlamentben. Bár a pártok majd fele csak egy vagy két mandátummal rendelkezik, úgy tűnik, hogy ha az olaszoknak már le kellett mondaniuk a választás teljes szabadságáról saját országuk tekintetében (lásd az arányos választási rendszer átalakítása vegyes rendszerre), akkor uniós szinten megvalósulhat a legkisebb, legpartikulárisabb érdekeket képviselő csoportok bejuttatása. Bár a pártok egy része az olasz nemzeti parlamentnek is tagja, az EP-ben találunk olyan csoportokat is, amelyek az olasz választási rendszer miatt nem képesek már megjeleníteni nemzeti törvényhozásukban. Az is érdekes, hogy mivel az EP-ben a frakciók teljesen más elven szerveződnek, semmilyen készlet vagy igény nem mutatkozott eddig az olasz pártok között a közös listák, szövetségek létrehozására.

Olasz európai parlamenti választások eredményei 1994-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1999	1994	1999
Forza Italia (FA) – konzervatív	27	22	30.6%	25.2%
Demokratikus Baloldal (DS)	16	15	19.1%	17.3%
Nemzeti Szövetség/Segni Listája – radikális	11/0	9	12.5/3.3	10.3%
Bonino Listája – radikális	2	7	2.1%	8.5%
Demokraták az Olajfáért (DU)- balközép	-	7	-	7.7%
Északi Szövetség (LN)– regionalista	6	4	6.6%	4.5%
Kommunista Újraalapítás (RC)	5	4	6.1%	4.3%
Olasz Néppárt (PPI) – liberális-konzervatív	8	4	10.2%	4.2%
Zöldek	3	2	3.2%	1.8%
Kereszténydemokrata Centrum (CCD)	-	2	-	2.6%
Kereszténydemokrata Unió (CDU)	-	2	-	2.2%
Olasz Kommunista Párt (PdCI)	-	2	-	2.0%
Olasz Szociáldemokrata Párt (SDI)	-	2	-	2.2%
Egyéb (5 párt)	-	5	-	7.2%

Forrás: Bufacchi – Burgess: Italy since 1989, Palgrave, 2000, xvii o.

Amint az látható, a kereszténydemokrata és konzervatív erők a politikai paletta meglehetősen széles skáláján megtalálhatók, a balközép és a jobbközép között. Ettől függetlenül mindegyik vastagon kiemelt párt tagja az Európai Parlament konzervatív és kereszténydemokrata pártjait összefogó Európai Néppárt frakciójának. Rajtuk kívül még négy párt, többek között az Európa Uniót támogató Demokratikus Unió Európáért (UDEUR) juttatott képviselőket az Európai Néppárt frakciójába, mindegyik egy-egy képviselővel, azaz 8 (nyolc!) párt képviseli Európában az olasz kereszténydemokratákat-konzervatívokat.

Németország

Németország az Európai Unió egyik domináns állama: az Európai Gazdasági Közösség hat alapító országának egyike, jelenleg az Unió legnagyobb nettó befizetője. Magyarország 1990 után kialakult politikai berendezkedése és választási rendszere nagyban követi Németország példáját.

A mai német választási rendszer az 1949-es német alaptörvényen nyugszik. Az 1949-es alaptörvény választási rendszert meghatározó részének kidolgozásánál két érdek ütközött egymással: voltak, akik a weimari köztársaság arányos képviseleti rendszerének visszaállítását szerették volna elérni, mások pedig a Nagy-Britanniában is alkalmazott egyéni választókerületi többségi rendszert szerették volna megvalósítani. A német választási rendszer végül a két elemet egyesítő, viszonylag bonyolult vegyes választási rendszert eredményezett: az arányos képviselet és az egyszerű többségi szavazás bonyolult elegyét. A kétkamarás német parlamentet a Szövetségi Gyűlés (Bundestag) és a Szövetségi Tanács (Bundesrat) alkotja. A Bundestag 662 képviselőjét közvetlenül választják, míg a Bundesrat 69 képviselőjét a szövetségi tartományok (Länder) parlamentjei nevezik ki.

A pártrendszert jelentősen befolyásolja a választási rendszer is. A Német Szövetségi Köztársaságban a Bundestag pártjainak a száma az 50-es években háromra csökkent és tulajdonképpen egészen a nyolcvanas évekig hárompártrendszerről beszélhetünk. A

három fő párt az egymással folyamatosan rivalizáló Német Szociáldemokrata Párt (SPD), a Kereszténydemokrata Unió/Keresztényszociális Unió (CDU/CSU), a rendszer harmadik pártját pedig a másik kettőnél jóval kisebb befolyással rendelkező Szabad Demokrata Párt (FDP) alkotta, amely nélkül a másik két nagy párt szinte sohasem volt képes kormányt alakítani. Az 1983-as választásokkor új párt került be a parlamentbe a Zöldek személyében, ami a hagyományos hárompártrendszer fellazulását is jelentette. Németország egyesülésével aztán még egy párt tűnt fel: a keletnémet utódpárt, a Demokratikus Szocializmus Pártja (PDS). 1990-ben a német újraegyesítés nem módosította a német pártrendszert, mivel a nyugatnémet pártapparátusok egyszerűen átvették az irányítást a keletnémet pártcsoporthoz tartozók fölött és a nyugatnémet pártközpontok stratégiájára támaszkodtak őket.

Németország két legnagyobb pártja, az SPD és a CDU/CSU egymást felváltva kormányzott az elmúlt mintegy fél évszázad során. Az SPD fő riválisa, a mérsékelt konzervatív CDU a II. világháború végén alakult meg. Konrad Adenauer és Helmut Kohl domináns személyiségei voltak a pártnak, amely 1982-1998 között 16 éven keresztül egyfolytában kormányzó szerepet játszott Németországban. Az 1998-as választásokat többek között a nagyarányú keletnémet szavazatvesztés miatt elvesztő CDU-nak 2002 őszén jó esélyei vannak a kormányruhá visszaszerzésére. A többi fontosabb párt a politikai paletta jobb és baloldalán egyaránt megtalálható. Ezek a CSU – Bajorország önálló kereszténydemokrata pártja –, a PDS – a volt keletnémet utódpárt – és a gyakran a mérleg nyelvét játszó FDP.

Bár meglehetősen szoros a kapcsolat a Kereszténydemokrata Unió és a Keresztényszociális Unió között, a két párt között számos különbség van, és bár a Szövetségi Gyűlésben egy frakciót alkotnak, a választásokon mégis külön méretik meg magukat.

Kereszténydemokrata Unió (Christlich-Demokratische Union – CDU)

A második világháború végén alakult CDU a két felekezet (evangélikus és katolikus) követőinek egyetlen politikai pártban való egyesítését tűzte ki célul. A Konrad

Audenauer vezette párt a fontosabb érdekcsoportokat egyesítette laza szervezetben. Keresztény pártként valamennyi választói réteget igyekezett megnyerni – így választói széles társadalmi rétegekből tevődtek össze –; az idők folyamán a mérsékelt konzervativizmus pártja lett. A kezdeti dinamizmus után a CDU mindinkább elfáradt, és 1969-ben kicsúszott kezéből a kormányzás. A pártot az új pártelnök, Helmut Kohl igyekezett megújítani, és amikor az FDP 1982-ben szétrobbantotta a szociálliberális koalíciót, konstruktív bizalmatlansági indítvánnyal révén lett kancellárnak megválasztva. Audenauertől eltérően szoros kapcsolatban volt a CDU-val, integrációs ereje jelentős volt, s így a kormánypolitika és pártpolitika viszonylag konfliktusmentesen összekapcsolódott. Többek között ennek köszönhetően 16 évig töltötte be a kancellári tiszteket Kohl, míg az 1998 szeptemberi választásokon a CDU/CSU nagy vereséget szenvedett, története leggyengébb eredményét érte el a két uniópárt.

Keresztényszociális Unió (Christlich-Soziale Union – CSU)

A CSU Bajorország kereszténydemokrata pártjaként teljesen önállóan működik, és szervezetileg teljesen független a CDU-tól. Az évek folyamán bebizonyosodott, hogy különleges pozíciója jelentős előnyökkel jár, elsősorban a Bundestagban. A CSU a német politikai életben nemcsak kifejezetten konzervatív erő, hanem zárt tartományi szervezeteinek köszönhetően rendkívüli befolyással rendelkezik a CDU/CSU frakción belül. A CSU a hatvanas évektől Németország (akkor NSZK) legjobban szervezett és a társadalommal leginkább összeforrt tartományi pártja. A két párt között (és főleg a CDU-n belül) különösen nagy a küzdelem a kancellárjelöltségért. Franz Josef Strauss, a CSU elnöke 1980-ban áttörte a CDU kancellárjelölt-állítási jogának íratlan szabályát, de alul maradt a szociáldemokrata kancellárral szemben. Az 1990 (német újraegyesítés) után a megnövekedő választói bázis miatt a CSU relatív súlya a szövetségi politikában, és a CDU/CSU-FDP koalícióban visszaesett. A CSU egy ideig azzal kísérletezett, hogy jelentőségének csökkenését az új tartományokban szerveződő testvérpártja (Német Szociális Unió – Deutsche Soziale Union, DSU) támogatásával szerezze vissza, de az új párt nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ennek ellenére a CSU az 1994-es szövetségi Európa-választásokon, valamint az 1998-as bajor választásokon elért sikerei nyomán növelte szövetségi befolyását. Az 1980-as kancellár-választásokon vereséget

szenvedő CSU idén próbál revansot venni: Edmund Stoiber, a CDU/CSU kancellárjelöltje, a CSU pártelnöke.

A német Szövetségi Gyűlés választások eredményei 1994-1998

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1998	1994	1998
Német Szociáldemokrata Párt (SPD)	252	298	36,4%	40,9%
Kereszténydemokrata Unió (CDU)	242	198	34,2%	28,4%
Keresztényszociális Unió (CSU)	52	47	7,3%	6,7%
Szabad Demokrata Párt (FDP)	47	43	6,9%	6,2%
Demokratikus Szocializmus Párja (PDS)	0	36	4,4%	5,1%
90Szövetsége/Zöldek	49	47	7,3%	6,7%

Forrás: www.politische-bildung.net

Európai parlamenti választások

Az Európai Parlamenti választásokon a választók a nemzeti választásokkal ellentétben csak egy szavazatot adhatnak le egy pártra vagy egy választási egyesülésre, azaz kötött listára szavaznak. A nemzeti választásokhoz hasonlóan csak azok a pártok juthatnak mandátumhoz, amelyek a szavazatok minimum öt százalékát elérik.

Az 1994-es választások nagyon jól tükrözik a nemzeti választások eredményét. A CDU győzelméhez az is hozzájárult, hogy ebben az időszakban nagyon jók voltak Németország gazdasági kilátásai, és ez pozitívan tüntette fel a kereszténydemokratákat. A nemzeti választásokkal ellentétben azonban itt nem volt szükség az FDP támogatására a koalícióhoz, ők nem is jutottak mandátumhoz. Az 1999-es választások mintegy kilenc hónappal követték a német szövetségi választásokat, ennek eredménye azonban nem tükrözi az 1998-as nemzeti választási eredményt. Mind az SPD, mind a Zöldek jelentősen

vesztettek támogatottságukból és mandátumaikból 1994-hez képest, ami nagyon jól tükrözi a Vörös-Zöld koalícióval való német elégedetlenséget. Mindkét uniópárt tagja az Európai Néppártnak.

A német európai parlamenti választások eredményei 1994-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1999	1994	1999
Német Szociáldemokrata Párt (SPD)	40	33	32,2%	30,7%
Kereszténydemokrata Unió (CDU)	39	43	32%	39,3%
Keresztényszociális Unió (CSU)	8	10	6,8%	9,4%
Szabad Demokrata Párt (FDP)	0	0	4,1%	3%
Demokratikus Szocializmus Párja (PDS)	0	6	4,7%	5,8%
90Szövetsége/Zöldek	12	7	10,1%	6,4%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de>

Skandináv államok

A skandináv államokban, mint már említettük, konzervatív és kereszténydemokrata pártok versengenek egymással a jobboldali szavazatokért. Bár nem tartozik a Skandináv államok közé, mégis itt beszélünk Finnországról, földrajzi elhelyezkedése, és még inkább hasonló pártstruktúrája miatt. Bár Norvégia nem tagja az Európai Uniónak, így európai parlamenti választásokról sem beszélhetünk esetében, természetesen szintén itt tárgyaljuk a pártokat, pártrendszert.

Dánia

A skandináv államok közül a legkorábban az Unióhoz csatlakozó Dánia pártrendszere hasonló a többi skandináv államéhoz: a röviddel a századforduló után véglegesedő és az egészen az 1960-as évekig a hagyományos négypártrendszer volt jellemző: az egyik pólust a jobboldali konzervatívok alkották (Konzervatív Néppárt – KF), a második pártszerveződés az elsősorban a parasztokat támogató liberálisok (Venstre) voltak. Az 1905-ben alapított szociálliberálisok a kisparasztokat és a városi radikális értelmiségieket képviselte, míg a negyedik pólus, a szociáldemokraták a munkások pártjaként lépett fel. A hetvenes évek elején, az 1971-es és az 1973-as választásokon, hasonlóan más Skandináv országok választási eredményeihez, a négy fő párt Dániában jelentősen visszaesett. Ezek a pártok például összesen 22,7 százalékot vesztek 1971-hez képest. Ehhez a változáshoz nem csupán a világválság, hanem az ország euroszkepticizmusa is hozzájárult. A hetvenes évek óta több újabb párt jelent meg a politikai paletta jobb- és baloldalán egyaránt, valamint a hagyományos liberálisok jelentősen veszítettek jelentőségükből, szavazóbázisuk nagy részét a konzervatívok vették át. A számos új párt azonban nem volt képes jelentősebb befolyást szerezni magának, így a dán politikai rendszer fő pártjait még mindig a hagyományos négypártrendszer megmaradt három pártja képezi. Az 1973-as választások óta gyakran kisebbségi kormányok kerültek hatalomra, ami pedig nem ritkán idő előtti választások megrendezéséhez vezetett: választási évek voltak 1975, 1977, 1979, 1981, 1984, 1987, 1988.

A parlamentnek (Folketing) összesen 179 tagja van, ebből két képviselőt az 1979-ben autonómiát megszerző Grönland, kettőt az 1948-ban önállósuló Färöern-szigetek ad. A Folketing tagjait két rendszer szerint választják: 135 képviselőt 17 választókerületben arányos képviseleten alapuló elsőbbségi szavazattal választanak meg. A választók egy listára vagy pedig egy listán szereplő jelöltekre szavazhatnak. A 40 fennmaradó mandátumot azon listák között osztják szét, amelyek legalább egy mandátumot, az országosan leadott mandátumok legalább két százalékát vagy az ország három földrajzi területéből kettőben a szavazatok egy megadott minimumát megszerezték. Ezen mandátumok célja, hogy kiegyenlítse az első szinten zajló választások torzulásait. Ennek

köszönhetően a dán választási rendszer erősen arányos, azaz a mandátumok kevesebb, mint 5%-a kerül aránytalanul kiosztásra

Dánia első politikai pártja a Venstre – Dán Liberális Párt, amelyet 1870-ben alapítottak. A párt bázisa kezdetben az agrárnépeesség volt, jelenleg a mezőgazdasági nagy- és középbirtokosok, valamint az agrárszektorban dolgozó városi lakosság és a liberális értelmiségi érdekeit képviselik. Míg a párt az 1970-es és '80-as években a választásokon a szavazatok mintegy 15 százalékát szerezte csak meg, a kilencvenes években népszerűsége erősen nőtt, 2001-ben pedig meg is nyerték a választásokat.

A hagyományos értelemben vett konzervatív és kereszténydemokrata pártok más országoktól eltérő módon, a parlamenti választások alkalmával nem képviselnek jelentős erőt, a Konzervatív Néppárt a szavazatok 9%-át képes begyűjteni, a Keresztény Néppárt és a Centrum Demokraták 2-4%-ot.

Konzervatív Párt (Det Konservative Folkeparti – KF)

A dán Konzervatív Néppárt, amelyet 1915-ben alapítottak, kezdetben a középosztály és a nyugdíjasok támogójaként lépett fel. Később a párt az állam szociális és egészségügyi ellátórendszerének megerősítését támogatta. A párt támogatta Dánia NATO- és EK-tagságát, szoros kapcsolatokat ápol a közép-európai és balti államokkal. Az '50-es években a konzervatív-liberális koalíciónak tagja, majd 1982-1993 között állandó tagja volt a baloldali és liberális kormányoknak. 1994-ben aztán nem került be a parlamentbe, az utóbbi két választáson támogatottsága ismét növekedett, mintegy kilenc százalékot értek el. 2001-ben pedig ismét tagja lett a kormánynak.

Keresztény Néppárt (Kristeligt Folkeparti – KrF)

A Keresztény Néppárt 1970-ben jött létre vallásos rétegeket tömörítve. Alapítói széles rétegeket egyesítő középpártot akartak létrehozni. Az 1971-es választásokon azonban a szavazatok – a parlamentbe jutáshoz szükséges – 2%-át sem sikerült elérni. A későbbiekben is alacsony, 2-4% körüli támogatottságot élvez a párt. A Néppárt 1982-ben jutott először kormányzati szerephez a jobbközép és liberális koalícióban, 1993-94 között

a jobbközép és szociáldemokrata koalíció tagja volt, majd ellenzékbe került. A Néppárt programja jellemzően kereszténydemokrata programnak tekinthető, alapelve a szolidaritáson alapuló társadalmi fejlődés.

Centrum Demokraták (Centrum-Demokraterne – CD)

Az Centrum Demokraták 1973-ban alakult, a szociáldemokrata párt jobbszárnyából kivált csoportok hozták létre, melyek bírálták a szociáldemokraták által képviselt baloldali értékeket. A hagyományos középpárt szerepet tölti be; támogatta Dánia NATO- és EK-tagságát. A párt kezdetben a szavazatok 5-8%-át kapta meg, ez a '90-es években kisebb mértékben csökkent. A párt feladva baloldallal való szembenállását részt vett a szociáldemokrata-liberális koalícióban is.

Dán parlamenti választások eredményei 1998-2001

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1998	2001	1998	2001
Venstre – Dán Liberális Párt (V)	42	56	24%	31.3%
Dán Szociáldemokrata Párt (SD)	63	52	36%	29.1%
Dán Néppárt (DF) – nacionalista	13	22	7.4%	12%
Konzervatív Néppárt – (KF)	16	16	8.9%	9.1%
Szocialista Néppárt – (SF)	13	12	7.5%	6.4%
Radikális Venstre – (RV)	7	9	3.9%	5.2%
Keresztény Néppárt – (KrF)	4	4	2.5%	2.3%
Egységpárt – Vörös Zöldek –(E)	5	4	2.4%	2.4%
Centrum Demokraták (CD) – liberális-konzervatív	8	-	4.3%	1.8%

Forrás: Kardos József-Simándi Irén (szerk.): Európai Politikai rendszerek. Osiris,

Budapest, 2002. p.171

Európai Parlamenti választások

A választások a nemzeti választásokhoz hasonlóan arányos rendszerben zajlanak. Dánia EU-szkepticizmusát azonban nem csak az alacsony európai választási eredmények jelzik, de érdemes megjegyezni, hogy Dánia nem vezette be az eurót sem, sőt a pártok sem egyértelműen elkötelezettek az EU mellett, szinte mindegyik párt megosztott a kérdésben. Általánosságban elmondható, hogy a jobbközép pártok inkább EU-támogatók, a szociáldemokraták és a radikálisok pedig EU-ellenesek. Érdekesség Dániában, hogy létezik két EU-ellenes párt – a Júniusi Mozgalom valamint a Dán Néppárt az EU ellen -, amelyek csak az európai parlamenti választásokon indulnak, és megjegyzendő, hogy a legutóbbi európai parlamenti választásokon a szavazatok mintegy 25 százalékát ez a két párt szerezte meg. A Konzervatív Néppárt tagja az Európai Parlament Európai Néppárt-Európai Demokraták csoportjának, amelyben 1999 óta egy képviselővel foglal helyet. Hasonló módon a Centrum Demokraták is tagjai az Európai Néppártnak, ámbár nincs képviselője az Európai Parlamentben.

Dán európai parlamenti választások eredményei 1994-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1999	1994	1999
Venstre – Dán Liberális Párt (V)	4	5	19%	23.35
Dán Szociáldemokrata Párt (SD)	3	3	15.8%	16.5%
Júniusi Mozgalom (J)	2	3	15.2%	16.1%
Konzervatív Néppárt (KF)	3	1	17.7%	8.6%
Radikális Venstre (RV)	1	3	8.5%	9.1%
Dán Néppárt az EU ellen (F)	2	1	10.3%	7.3%
Szocialista Néppárt (SF)	1	1	8.6%	7.1%
Dán Néppárt (DF)	-	1	-	5.8%

Finnország

A finn köztársaság az elmúlt majd harminc év során sajátos folyamaton ment keresztül. Egy elnöki rendszerből törvényi úton alakult át parlamentáris demokráciává olyan formán, hogy a korábban számos fontos jogkörrel rendelkező államelnök több funkcióját a parlament és az általa megválasztott kormány vette át.

Az ország parlamentje – az Eduskunta – egykamarás. A képviselők mandátuma négy évig érvényes. A 200 fős országgyűlés tagjait szabadlistás, arányos választási rendszerben választják, azaz a választók csak pártlistákra és az ott szereplő jelöltekre szavazhatnak, viszont szabadon dönthetnek, hogy az egyes pártlistákról kiket támogatnak szavazatukkal.

Bár az arányos választási rendszer mellett nincs megállapítva alsó küszöb a kötelezően begyűjtendő szavazatok számát tekintve, a gyakorlat azt mutatja, hogy a nagyobb választókörzetekben a szavazatok legalább 3-4 százalékát, a kisebbekben a szavazatok legalább 10-12 százalékát kell megszereznie az egyes pártoknak, hogy legalább egy képviselő bekerülhessen a parlamentbe.

A finn pártrendszert sok szempontból a folytonosság jellemzi. A klasszikus liberális és konzervatív irányzatok, pártkezdemények még a XIX. században alakultak ki, míg a baloldali és agráriánus pártok a XX. század elején; az 1980-as évek a zöld és érdekpártok megjelenését hozták magukkal. A stabilitásra jellemző, hogy az 1945-ös választásokon a négy legtöbb szavazatot nyert párt azonos 1999-es választások négy legerősebb pártjával. Mindemellett számos kisebb pártot találunk a palettán, amelyek gyakran a nagyobb szervezetek kiszakadt csoportjai.

Az elmúlt évtizedek három legjelentősebb, és így nemcsak a nemzeti, de az Európa Parlamenti választásokon is legtöbb szavazatot gyűjtő párt: a Szociáldemokrata Párt (Suomen Sosialdemokraatinen Puolue), a Finn Centrum (Suomen Keskusta) és a Nemzeti Koalíció Párt (Kansallinen Kokoomuspuolue). A Szociáldemokrata Párt esetében egyértelműen balközép pártról van szó, Finn Centrum régi agráriánus és egy liberális párt egyesülésével nyerte el mai formáját. Bár a Nemzeti Koalíció Párt képviseli a

konzervatív irányt a finn politikai életben, a finn pártrendszer az Európában megszokott bal-jobb skála mentén való leírása keveset segít a politikai folyamatok megértésében. 1995-óta Finnországnak olyan kormánya van, ahol a konzervatív Nemzeti Koalíció Párt többek között a Szociáldemokrata Párttal és egy másik baloldali párttal alkot koalíciót.

Nemzeti Koalíció Párt (Kansallinen Kokoomus – KOK)

A hagyományos konzervatív értékeket hirdető Nemzeti Koalíció Párt elődje 1918-ban alakult a monarchikus államforma megteremtésére törekvő csoportokból. A '30-as években a párt közel sodródott a szélsőjobbhoz, ahonnan a '40-es évek végén tért vissza. Az ötvenes éveket az eszmei megújulás jellemezte, a párt a dinamikus konzervatizmus jelszavát hirdette meg, a program liberális és nyugati szociáldemokrata elemekkel gazdagodott. 1987-ben megnyerték a választásokat, azóta is az egyik legjelentősebb finn párt. Az európai integrációs folyamat egyértelmű támogatói.

Kereszténydemokrata Párt (Kristillisdemokraatit – KD)

Az 1958-ban alapított Kereszténydemokrata Párt, amely több forrásban, illetve az európai parlamenti választások alkalmával Finn Keresztény Unió (Suomen Kristillinen Liitto – SKL) néven szerepel, egy olyan evangélikus szellemiségű párt, amely a keresztény értékeket kívánta képviselni a politikában, és ellen kívánt állni a finn kulturális, szociális és politikai életben végbemenő szekularizációnak. A párt programjában a Bibliában található alapvető értékeket jelöli meg az egész társadalmi élet alapjául, hangsúlyozva az egyén és a közösség kiegyensúlyozott kapcsolatainak fontosságát. Korlátozni kívánják a piac szabadságát a szociális felelősség szempontjainak figyelembevételével.

Finn parlamenti választások eredményei 1995-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1995	1999	1995	1999
Szociáldemokrata Párt (SDP)	63	51	28.3%	22.9%
Finn Centrum (KESK) – agráriánus-liberális	44	47	19.8%	22.4%
Nemzeti Koalíció Párt (KOK) – konzervatív	39	46	17.9%	21.0%
Baloldali Szövetség (VAS)	22	20	11.2%	10.9%
Zöld Szövetség (VIHR)	9	11	6.5%	7.5%
Svéd Néppárt Finnországban (SFP) - liberális	12	12	5.3%	5.1%
Kereszténydemokrata Párt (KD) – kereszténydemokrata	7	10	3.0%	4.2%
Egyéb	4	3	4.4%	3.8%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/finland.html>

Európai parlamenti választások

Finnországot 16 hely illeti meg a parlamentben, amely mandátumok sorsa, a nemzeti választásokhoz hasonlóan, arányos és szabadlistás választási rendszerben dől el. A különbség mindössze annyi, hogy szemben az országos választásokkal, az európai választásokon az egész ország számít egy szavazóközvetnek.

Az 1999-ben az alacsony részvétel mellett megtartott európai parlamenti választásokon az Európa Parlament finn honatyái hét finn pártot képviselnek. A három nagy párt közel azonos mandátumot ért el (SDP 3, KOK 4, KESK 4 képviselő). A Nemzeti Koalíciós Párt

és Finn Keresztény Szövetség is tagja az Európai Parlament Európai Néppárt-Európai Demokraták csoportjának, amelyben a konzervatívok négy, a kereszténydemokraták egy képviselővel vannak jelen.

Finn európai parlamenti választások eredményei 1995-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1995	1999	1995	1999
Szociáldemokrata Párt, (SDP)	4	3	22.1%	17.8%
Finn Centrum (KESK) – agráriánus-liberális	4	4	24.9%	21.3%
Nemzeti Koalíció Párt (KOK) – konzervatív	4	4	19.3%	25.3%
Baloldali Szövetség (VAS)	2	1	10.1%	9.1%
Zöld Szövetség (VIHR)	1	2	6.8%	13.4%
Svéd Néppárt Finnországban (SFP) - liberális	1	1	5.3%	6.8%
Finn Keresztény Szövetség (SKL)	-	1	-	6.8%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/>

Svédország

Svédország Észak-Európa gazdasági és politikai értelemben vett domináns állama, mely 1995 óta tagja az Európai Uniónak. A svéd modell, a jóléti állam tipikus északi formája egész Skandináviában elterjedt és ugyan az elmúlt évtized gazdasági válságai miatt egyre nagyobb megszorító intézkedéseket kellett hozni, a jóléti állam Svédországban még mindig magasan az európai szint felett van, sőt Svédország az európai uniós tagállamként egyre nagyobb hangsúlyt szeretne fektetni az európai szociálpolitikára. Svédországban

már a századfordulón kialakult az a kompromisszumra törekvő politikai kultúra, amely napjainkban is befolyást gyakorol a pártok életére.

Parlamenti választásokat egy 1994-es törvény alapján négy évenként tartanak, azelőtt minden három évben tartottak választásokat. Az a párt, amely nem tudja megszerezni a mandátumok legalább négy százalékát, nem kerül be a parlamentbe. A többi skandináv államhoz hasonlóan Svédországban is listás arányos választási rendszer van érvényben. A Riksdag 349 mandátumából 310-et lehet a választókerületekben megszerezni, a fennmaradó 39 helyet pedig fenntartják a pártok közötti arányosítás céljára.

A választások ugyan listás választások, azonban lehetőség van preferenciális szavazatokra is. A szavazópolgár választhat, hogy egy párt listájára változtatás nélkül szavaz, vagy pedig a pártlistán belül a jelöltek közül is választ.

Svédország legnagyobb hagyományokkal rendelkező pártja a szakszervezetekkel nagyon szoros kapcsolatban álló Szociáldemokrata Párt, amely az elmúlt fél évszázadban a legtöbbet kormányzó párt az országban. A hetvenes évek gazdasági válságakor, amikor nyilvánvalóvá vált a jóléti állam reformjának a kényszere, 1976-ban a jobboldali koalíció került hatalomra, amely egyszerre megszorító intézkedéseket hozott, nem szakított azonban teljesen a szociáldemokraták irányvonalával. Mindezen intézkedések ellenére azonban nem sikerült megoldaniuk Svédország gazdasági problémáját, ami 1982-ben kormányváltáshoz vezetett, ismét a szociáldemokraták alkothattak kormányt. Úgy tűnt, hogy sikerült stabilizálni a helyzetet, azonban a kilencvenes évek elején újabb gazdasági recesszió következett, mely újabb kormányváltást hozott magával: 1991-ben ismét a jobboldal alakíthatott kormányt és újabb megszorító intézkedéseket vezettek be. 1994-ben ismét a szociáldemokraták vették át a kormányrudat és azóta is ők kormányoznak. Ingvar Carlsson, szociáldemokrata kormányfő sikeres stabilizációs politikát folytatott, melynek köszönhetően Svédország gazdasága ismét fejlődésnek indult. A most hatalmon lévő Szociáldemokraták kisebbségi kormányt alakítottak, támogatójuk a Zöldek és a Baloldali Párt.

Az elmúlt két választásukat mindkét alkalommal a szociáldemokraták nyerték meg és ők alakíthattak kormányt. A legközelebbi választásokat e kötet megjelenésének napjaiban, 2002. szeptember 15-én tartják.

A svéd pártrendszerrel elmondható, hogy 1988-ig egy hagyományos ötpártrendszer dominált, melyben a liberális (Néppárt), konzervatív (Mérsékelt Koalíciós Párt), centrum (Centrumpárt), szociáldemokrata (Svédország Szociáldemokrata Pártja) és kommunista (Baloldali Párt) párt képviseltette magát a Riksdagban. Az 1980-as években lényegesen megerősödtek a Zöldek, majd a kilencvenes évek még nagyobb változtatásokat hoztak: bekerült a parlamentbe a nacionalista párt, jóllehet csak egy periódusra.

Mérsékelt Koalíciós Párt (Moderata Samlingspartiet – M)

A Mérsékelt Koalíciós párt egy 1904-ben alakult konzervatív párt, amely jelenleg Svédország második legerősebb pártja, egyúttal a nem baloldali pártok vezető ereje. A párt XX. század elején alakult elődje létrejöttkor klasszikus konzervatív és nacionalista eszméket hirdetett, majd a konzervatívok a második világháború után fokozatosan a kollektív szociális biztonságra és a gazdasági liberalizmusra helyezték a hangsúlyt. A konzervatívok 1917-ig voltak a legjelentősebb politikai tényező, majd 1976-ban kerültek ismét kormányzati pozícióba, amikor a másik két polgári párttal (a Centrumpárttal és a liberális Néppárttal) alakítottak koalíciót. 1981-től ismét ellenzékben voltak, s míg korábban politizálása a szociáldemokrata kormányok gazdaság- és társadalomkritikáján alapult, ezután önálló politikai alternatívát alakítottak ki, ami érezhetően növelte a párt támogatottságát.

Kereszténydemokrata Párt (Kristdemokraterna – KDS)

1964-ben alakult párt, melyet a liberális Néppártból kivált, keresztény értékeket valló csoportok hoztak létre. A kereszténydemokraták hosszú ideig csak marginális szerepet töltek be a politikai életben, a párt politikai sikereit az 1991-es választások hozták meg, amikor a szavazatok 7%-át nyerte el, s belépett a jobboldali kormánykoalícióba. Ma a KDS a negyedik legerősebb párt, maga mögé utasítva két történelmi pártot is, a Néppártot és a Centrumpártot.

Svéd parlamenti választási eredmények 1994-1998

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1998	1994	1998
Svéd Szociáldemokrata Párt (SAP)	161	131	45,3%	36,4%
Mérsékelt Koalíciós Párt (M) - konzervatív	80	82	22,4%	22,9%
Baloldali Párt (V)	22	43	6,2%	12%
Kereszténydemokrata Párt (KDS) - kereszténydemokrata	15	42	4,1%	11,8%
Centrumpárt ©	27	18	7,7%	5,1%
Néppárt (Fp)	26	17	7,2%	4,7%
Zöldpárt (Mp)	18	16	5%	4,5%

Forrás: www.electionworld.org

Európai parlamenti választások

A svédek EU-érdektelensége és EU-ellenessége már az 1994 novemberében az európai uniós belépésről tartott referendumnál is megmutatkozott, amikor is mindössze 52 százalékuk mondott igent az EU-csatlakozásra. Ettől függetlenül a lakosokkal ellentétben a pártok soraiban jóval magasabb az EU támogatottsága. A konzervatívok és a liberálisok határozottan elkötelezettek az Európai Unió mellett, és a Néppárt is erősen támogatja az integrációt. A Zöldek viszont nemhogy EU-ellenesek, hanem egyenesen a kilépés mellett szállnak síkra.

A nemzeti és az uniós választások módjában és eredményében nincsen lényeges különbség, az Európai Parlamentbe ugyanazok a pártok jutottak be eddig, mint a nemzeti választásokon. Az EU-csatlakozás után a Mérsékelt Koalíciós Párt (mely korábban az Európai Demokrata Uniójában működött együtt konzervatív és kereszténydemokrata pártokkal) és a Kereszténydemokrata Párt az Európai Néppárt frakciójának része az Európai Parlamentben.

Svéd európai parlamenti választások eredményei 1996-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1996	1999	1996	1999
Svéd Szociáldemokrata Párt (SAP)	7	6	28,1%	21,6%
Mérsékelt Koalíciós Párt (M) – konzervatív	5	5	21,3%	20,6%
Baloldali Párt (V)	3	3	12,9%	15,8%
Keresztény Néppárt (KDS)	-	2	-	7,7%
Centrumpárt ©	2	1	7,8%	6%
Néppárt (Fp)	1	3	4,8%	13,8%
Zöldpárt (Mp)	4	2	17,2%	9,4%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de>

Norvégia

Norvégia államformája örökletes monarchia, ahol a pártrendszer kialakulása egy hosszabb folyamat eredménye volt. Az 1920-as évekre kialakult egy négypárti rendszer, melyet a következő pártok alkottak: a liberális Venstre, Jobboldali Párt (Hoyre), a szociáldemokrata Norvég Munkáspárt és a jobbközép Parasztpárt, 1959 óta Centrumpárt.

Kicsit később, 1933-ban jött létre a Keresztény Néppárt. A skandináv állam nem tagja az Európai Uniónak, eddig kétszer, 1972-ben és 1994-ben utasította el az EK-hoz/EU-hoz való csatlakozást.

Jobboldali Párt (Høyre – H)

A Høyre 1884-ben jött létre, az egyik legrégebbi norvég párt, mely eleinte a bank- és gyártulajdonosok, nagyiparosok, továbbá a vezető hivatalnoki kar érdekeit képviselte. Később a párt a szociális reformok híve lett. 1945 után a fő ellenzéki erő, mely követelte Norvégia belépését a NATO-ba és a Közös Piacba. A Jobboldali Párt állandó tagja volt jobboldali koalícióknak, az 1997-ben megalakult koalícióban domináns szerepet tölt be.

Centrumpárt (Senterpartei – Sp)

Az 1920-ban alakult – eleinte Parasztpárt – a mezőgazdaságban foglalkoztatottak érdekeit képviselte. A Centrumpárt a norvég pártrendszer jobbközép pólusához tartozik, amely a Keresztény Néppárttal a klasszikus középpárt szerepét igyekszik betölteni a politikai életben. Külpolitikájában eleinte fellépett Norvégia közös piaci tagsága ellen, mára már az integráció támogatója. Keresztény és konzervatív pártokkal való koalíciókban jut kormányzati szerephez.

Keresztény Néppárt (Kristelig Folkeparti – KrF)

A Keresztény Néppártot 1933-ban alapított kereszténydemokrata párt, mely a vallásos érzelmű közép- és kispolgári rétegeket, értelmiségi csoportokat tömöríti. A Néppárt megalakulása óta a keresztény gondolkodás előmozdításának politikai eszközeként működik. Külpolitikájukban támogatták a NATO-csatlakozást, de elleneztek Norvégia belépését a Közös Piacba, ennek köszönhetően népszerűségük emelkedését, a '70-es években. Rendszeresen részt vesznek jobboldali/jobbközép és konzervatív koalíciókban.

A norvég Storting (parlament) választások eredményei 1994-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1997	2001	1997	2001
Norvég Munkáspárt (DNA) – szociáldemokrata	65	43	35.1%	24.4%
Jobboldali Párt (H) – konzervatív	23	38	14.3%	21.1%
Fejlődés Párt (FRP) – nacionalista	25	26	15.3%	17.4%
Szocialista Bal Párt (SV) – szocialista	9	23	6.0%	12.4%
Keresztény Néppárt (KrF) – kereszténydemokrata	25	22	13.7%	12.4%
Centrumpárt (SP) – agrár-centrista	11	10	8.0%	5.6%
Venstre (V) – baloldali liberális	6	2	4.4%	3.9%
Egyéb	1	1	3.2%	5.4%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de>

Benelux államok

Belgium

Belgium kettő plusz egy régióból (Flandria, Vallónia illetve Brüsszel főváros) álló örökletes alkotmányos monarchia, mely államot három (francia, flamand és német nyelvű) kulturális közösség alkot. A közösségek és a régiók területi kompetenciáit a nyelvi régiók határozzák meg. A több törésvonal által megosztott unitárius belga államot föderális állam váltotta fel, mely alapjait az 1962-es és 1963-as nyelvi törvények vetették meg, amikor Belgiumot nyelvi régiókra osztották, majd 1970-ben, az alkotmánymódosítás révén ezen nyelvi régiókra való felosztás lett a területi elv alkotmányos alapja. A kulturális közösségek a kultúra területén rendelkeznek bizonyos

autonómiával (ebben a flamandok célja érvényesült), a meghatározott területtel rendelkező régiók pedig gazdaság területén rendelkeznek autonómiával (ez utóbbi a francia nyelvű vallon népesség elképzelését tükrözi).

A képviselőház 150 tagját egyfordulós szavazással, az arányos képviselet elvei szerint választják négy évre. A képviselők két nyelvi csoportba tartoznak; az 1999. júniusi választások óta 59-en a francia nyelvűek csoportjába, 91-en a flamand nyelvűekébe. A nyelvi csoporthoz való tartozás fontos, mert egyes közösségi törvények megszavazásakor a nyelvi csoportokban is megfelelő többségre van szükség.

A pártok kialakulása európai mértékkel is korán következett be; 1846-ban a liberálisok, az 1880-as években pedig a katolikusok, majd a szocialisták alapítottak pártot. Eleinte a katolikusok és liberálisok dominálták a pártrendszert, majd 1894-től a Belga Munkáspárt (POB) tört előre, és dominált Vallóniában, a katolikus párt inkább Flandriában volt erősebb.

A katolikus párt helyett 1945-ben létrejött a Keresztény Néppárt-Keresztényszociális Párt (CVP-PSC - Christelijke volkspartij-Parti social chrétien), illetve a Munkáspárt helyett az új Szocialista Párt (PS-SP). A CVP a flamand, a PSC a vallón párt, ez utóbbi Centrum Humanista Pártra változtatta nevét a közeli múltban. A hatvanas években a kis liberális párt a Szabadság és Haladás Pártja (PLP) néven jelentős konzervatív párttá vált, mely kormányzati koalícióra lépett a keresztényszociálisokkal. Erre az időre tehető, hogy a hagyományos pártok nyelvi alapon két különálló párttá váltak szét. A '70-es, '80-as években más pártok is megjelentek a politikai palettán, amelyek színezik a három nagy párt versenyét, többek között a nacionalista vallon és flamand pártok, a zöldek és a szélsőjobboldal.

A '70-es évek végétől az 1999-es választásokig a legnagyobb frakció a Szövetségi Parlamentben a Keresztény Néppárté volt, s így a miniszterelnök személyét is ő adta.

Belga szövetségi képviselőházi választások eredményei 1995-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1995	1999	1995	1999
Flamand Liberálisok és Demokraták (VLD) - liberális	21	23	13.1%	14.3%
Keresztény Néppárt (CVP) – kereszténydemokrata	29	22	17.2%	14.1%
Szocialista Párt (PS) – szociáldemokrata	21	19	11.9%	10.1%
Liberális Reform Párt (PRL) Frankofónok Demokratikus Frontja (FDF) – liberális-regionalista	18	18	10.3%	10.1%
Flamand Blokk (VB) – nacionalista	11	15	7.8%	9.9%
Szocialista Párt (SP) - szociáldemokrata	20	14	12.6%	9.6%
Egyesült Ökológusok (ECOLO) - zöld	6	11	4.0%	7.3%
Keresztényszociális Párt (PSC) – kereszténydemokrata	5	9	4.4%	7.0%
Flamand Szabad Demokraták (VU) – liberális	12	10	7.7%	5.9%
Nemzeti Front (FN) – nacionalista	5	8	4.7%	5.6%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/ep1994.html>

Európai Parlamenti választások

Az Európai választásokon jellemző, hogy olyan politikai formátumok (elsősorban zöld pártok) is sikeresen szerepelnek, amelyek a Szövetségi Parlamentben nem képviseltetik magukat. Ilyen például az Anders Gaan Leven (AGELEV, jelentése: másképp élni), amely a Flamand választásokon a szavazatok 7-11%-át szerezte meg az utóbbi választáson. Emellett jellemző még, hogy az európai parlamenti választásokon a pártokra leadott szavazatok eredménye közel azonos, mint a szövetségi választásokon. A Keresztény Néppárt, a Keresztényszociális Párt (PSC), és a másik Keresztényszociális Párt (CSP) is tagja az Európai Néppártnak.

Belga európai parlamenti választások eredményei 1994-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1999	1994	1999
Flamand Liberálisok és Demokraták (VLD)	3	3	11.4%	13.5%
Keresztény Néppárt (CVP) – kereszténydemokrata	4	3	16.9%	13.9%
Szocialista Párt (PS) – szociáldemokrata	3	3	11.4%	9.7%
Liberális Reform Párt (PRL) Frankofónok Demokratikus Frontja (FDF) – liberális-regionalista	3	2	9.1%	9.9%
Flamand Blokk (VB) – nacionalista	2	2	7.8%	9.2%
Szocialista Párt (SP) - szociáldemokrata	3	2	10.9%	9.0%
Egyesült Ökológusok (ECOLO) – zöld	1	3	4.8%	8.2%

Keresztényszociális Párt (PSC) – kereszténydemokrata	2	1	7.0%	5.1%
Flamand Szabad Demokraták (VU)	1	2	4.4%	7.2%
Nemzeti Front (FN) - nacionalista	1	1	3.0%	5.7%
Keresztényszociális Párt (CSP) – regionális (flamand) kereszténydemokrata	1	1	0.2%	0.2%
“Anders Gaan Leven” (AGALEV) - zöld	1	2	6.6%	7.4%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/ep1994.html>

Hollandia

Az 1815-ben függetlenségét elnyerő Hollandia államformája alkotmányos és örökletes monarchia (királyság), amely a parlamentáris demokrácia keretei között működik.

A Parlament, amely még ma is történelmi “rendi gyűlés” (Staten Generaal) nevet viseli, két kamarából áll. A Felsőház 75 tagot számlál, tagjait a tartományi helyi választott testületek jelölik. A felsőház jogköre szűkebb, mint az Alsóházé (Második Kamara). Ez utóbbinak 150 tagja van, őket közvetlenül választják az állampolgárok.

Jelenleg a legjelentősebb politikai erő a Kereszténydemokrata Tömörülés (Christen Democratisch Appel – CDA), amely korábbi katolikus és protestáns pártok egyesüléséből keletkezett kereszténydemokrata párt, amelyet három felekezeti párt, a Keresztény-Történelmi Unió, a Forradalomellenes Párt és a katolikus néppárt alapított 1973-ban. A CDA létrejöttével egy új keresztény gyűjtőpárt jelent meg, mely egyesítette a vallási értékek alapján működő legnagyobb protestáns és katolikus politikai erőket. Emellett kisebb pártok találhatóak meg a mérsékelt jobboldalon, mint a Megújult Politikai

Szövetség, amely azonban komoly politikai tényezőként nincs jelen, a választásokon a szavazatok két százalékát kapja, illetve református keresztény-fundamentalista pártok.

A másik jelentős politikai csoportosulás emellett még a Munkáspárt, mely szociáldemokrata irányultságú párt, és 1994-2002 között, mint a legnagyobb parlamenti súlyú párt a miniszterelnököt adta Wim Kok személyében. Koalíciós partnerei a liberális Szabaddemokrata Néppárt, és az abból kivált, baloldali liberálisokat tömörítő és környezetvédő programmal fellépő Demokraták 66 volt. A holland politikai élet három fő áramlatát megtestesítő pártok – a kereszténydemokraták, a szociáldemokraták és a liberálisok – története a múlt századra nyúlik vissza.

A liberális áramlat, melyet ma a Szabad Demokrata Néppárt testesít meg, a polgári demokratikus alkotmány kidolgozója volt az 1848-as alkotmányreform idején. Ez a reform jelentette Hollandiában a parlamenti demokrácia kezdetét. A három felekezeti politikai párt (két protestáns és egy katolikus) az ún. iskolavita idején jött létre. E vita középpontjában az a kérdés állt, hogy állami iskolák mellett létrehozhatók-e állami költségvetési támogatásból működő egyházi iskolák. Az ötvenes évektől a felekezeti pártok mozgástere fokozatosan szűkült, míg 1980-ban új pártban, a Kereszténydemokrata Tömörülésben egyesültek.

A legújabb fejlemény a 2002 májusi választások, melyek alaposan átrendezték a holland politikai palettát. Az igazi szenzációt egy új mozgalom, a pártnak csak fenntartásokkal nevezhető Pim Fortuyn Lista második helyezése jelentette. A radikális jobboldalon megjelent karizmatikus politikus, aki kifejezte a holland társadalom félelmeit, elutasította a mindenáron konszenzusra törekvő holland kormányzati kultúrát, és a végrehajtó hatalom erősítése mellett állt ki.

A holland alsóházi választások eredményei 1998-2002

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1998	2002	1998	2002
Kereszténydemokrata Tömörülés (CDA) – kereszténydemokrata	28	43	18.4%	27.9%
Pim Fortuyn Lista (LPF) – populista	-	26	-	17.0%
Szabad Demokrata Néppárt (VVD) – liberális	39	24	24.7%	15.4%
Munkáspárt (PvdA) – szociáldemokrata	45	23	29.0%	15.1%
Zöld Baloldal (GL) – zöld	11	10	7.3%	7.0%
Szocialista Párt (SP) – szocialista	5	9	3.5%	5.9%
Demokraták 66 (D66) – szociálliberális	14	7	9.0%	5.1%
Keresztény Unió (CU) – keresztény-fundamentalista	5	4	3.2%	2.5%
Politikai Református Párt (SGP) – keresztény-fundamentalista	3	2	1.8%	1.7%
Élhető Hollandia (LN) – populista	-	2	-	1.6%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/ep1994.html>

Európai Parlamenti választások

Hollandia az európai parlamenti választásokon egy választókörzetet alkot. A Kereszténydemokrata Tömörülés az európai parlamenti választásokon sokkal jobban szerepelt az utóbbi időben, mint az alsóházi választásokon, és meghatározó ereje Hollandia politikai életének az Európai Unióban. Figyelemre méltó még a Munkáspárt

látványos visszaesése a két választás között, amelyet idén az Alsóházban elszenvedett vereség követett. Érdekes momentuma az európai parlamenti választásoknak több keresztény párt koalíciójának – mint a Református Politikai Szövetség (GPV) és a Református Politikai Föderáció (RPF) – kiemelkedő szereplése. Míg a CDA az Európai Néppárt frakciójának a tagja az Európai Parlamentben,

A holland európai parlamenti választások eredményei 1994-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1999	1994	1999
Kereszténydemokrata Tömörülés (CDA)	10	9	30.8%	26.9%
Munkáspárt (PvdA) – szociáldemokrata	8	6	31.0%	20.0%
Néppárt a Szabadságért és Demokráciáért (VVD) – liberális	6	6	17.9%	19.7%
Zöld Baloldal (GL) – zöld	1	4	3.7%	11.9%
Demokraták 66 (D66) – szociálliberális	4	2	11.7%	5.8%
Szocialista Párt (SP) – szocialista	-	1	-	5.0%
SGP-RPF-GVP – keresztény-fundamentalista szövetség	2	3	7.8%	8.7%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/ep1994.html>

Írország

Írország (az Ír Szabadállam) az angol-ír háborút lezáró szerződés alapján jött létre 1922-ben az ír sziget déli 26 megyéjéből. A hat protestáns többségű megyéből létrehozott Észak-Írország az Egyesült Királyság része maradt. A köztársasági erők pártja, a Sinn Féin egyik része ellenezte az 1921-es szerződést, a felosztás elfogadását, s a két tábor között polgárháború tört ki. 1932-ig a szerződést, és a szabadállam dominiumi státusát elfogadó párt volt hatalmon. A vesztes félből 1926-ban alakult Fianna Fail 1932-ben kormányra került, és leépítette az alkotmányos kapcsolatokat a brit koronával. 1937-ben az alkotmány az országot egyszerűen Éire (Írország) névvel látta el, mely de facto köztársaság volt, így azonban csak az 1949-es népszavazás óta hívják, amikor is kilépett Írország a brit Nemzetközösségből.

Az Ír Szabadállamban új pártrendszer jött létre. Két meghatározó pártja a Sinn Féin mozgalomból kialakult, a szerződést elfogadó mérsékelt nemzeti táborból kialakult Fine Gael (jelentése: Ír Nemzet), és a szerződést elvető, radikális nemzeti párt, a Finna Fail (jelentése: A végzet katonái). A két nagy meghatározó, egyaránt konzervatív párt közötti különbség a függetlenség mértékét illetően volt. 1932 után a Fianna Fail vált domináns párttá, a mai napig a legjelentősebb párt, az egyetlen, mely képes volt egyedül kormányozni. A Fine Gael csak a Munkáspárttal koalícióban – illetve 1973-ig két kisebb párttal szövetkezve – tudta kizárni a Fianna Failt a kormányalakításból. 1989-ig politikai váltógazdaság volt a Fianna Fail és a Fine Gael-Munkáspárt koalíció között. A nyolcvanas évek végén ismét sokpártivá alakult a “két és fél” pártrendszer új, kisebb pártok megjelenésével, de a három nagypárt meghatározó szerepe megmaradt. 1989-től már a Fianna Fail is rákényszerült a koalíciós kormányzásra.

Fianna Fail (FF)

A Fianna Fail kezdetben radikális köztársasági párt volt, de pragmatikus politikával alkalmazkodott a Nemzetközösséghez és a felosztáshoz. A kisemberek pártjaként indult, majd mindent befogadó gyűjtőpárttá vált. 1932 óta a legerősebb párt a Képviselőházban. Az 1992-es választásokon kapott először 40 százaléknál kevesebb szavazatot. Hol a

Progresszív Demokratákkal, hol a Munkáspárttal alkotott azóta koalíciót, és a sziget békés újraegyesítését vallja.

Fine Gael (FG)

A Fine Gael az 1923 és 1932 között volt kormányzó párt és több kisebb politikai csoport egyesülésével alakult 1933-ban. A befolyása folyamatosan csökkent, a negyvenes évek közepén már csak a szavazatok 19.8%-t kapta meg, majd a nyolcvanas évekre ismét megerősödött. 1965-ben a szociáldemokrata irányzat felé nyitott a párt, a konzervatív szárny háttérbe szorult. A kezdetben konzervatív párt a 70-es évektől mérsékelt balközép pártnak tekinthető.

A harmadik jelentős párt a Munkáspárt, 1912-ben az ír Szakszervezeti Szövetség részeként alakult, majd attól különvált. Mára munkás bázisa kisebb, mint a Fianna Failé. Bár többször volt a Fine Gael koalíciós partnere, gondot okozott, hogy gazdasági kérdésekben közelebb áll a Fianna Failhoz, ám morális kérdésekben (állam-egyház kapcsolat) inkább az előbbivel van összhangban.

Az ír képviselőházi választások eredményei 1997-2002

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1997	2002	1997	2002
Fiana Fail (FF) – konzervatív	77	81	39.3%	41.5%
Fine Gael (FG) – kereszténydemokrata	54	31	28.0%	22.5%
Munkáspárt (LP) – szociáldemokrata	17	21	10.4%	10.8%
Sinn Féin (SF) – szeparatista	1	5	2.6%	6.5%
Progresszív Demokraták (PD) – liberális	4	8	4.7%	4.0%

Zöld Párt (GP)	2	6	2.8%	3.8%
Egyéb – független	11	13	12.3%	11.0%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/ep1994.html>

Európai parlamenti választások

Az ír európai parlamenti választások a képviselőházi választásokhoz hasonlóan a két nagy párt dominanciáját mutatják, a Fianna Fail bő 10%-os előnyével. A zöld párt magához képest sokkal jobban szerepelt, meglepő módon a Progresszív Demokraták viszont nem jutottak európai parlamenti mandátumhoz. A Fine Gael az Európai Parlamentben az Európai Néppárt tagja, a Fianna Fail egy radikálisabb (nem szélsőséges!) jobboldali frakciójának, az Unió a Nemzetek Európájáért frakció tagja. Az ír európai parlament választások eredményei 1994-1999

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1999	1994	1999
Fiana Fail (FF) – konzervatív	7	6	35%	38.6%
Fine Gael (FG) – kereszténydemokrata	4	4	24.3%	24.6%
Munkáspárt (LP) – szociáldemokrata	1	1	11%	8.7%
Zöld Párt (GP)	2	2	7.9%	6.7%
Független	1	2	6.9%	8.3%

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de/ep1994.html>

Portugália

Portugáliában a XX. század második felében két, nagyjából egyenlő időtartamú szakaszban az Antonio Salazar nevével fémjelzett diktatúra, majd az 1974. áprilisi forradalom nyomán keletkezett, végleges formáját hosszabb idő alatt elnyerő demokratikus politikai intézményrendszer működött. A diktatúra után Portugália különböző gazdasági intézkedésekkel folyamatos fejlődésnek indult, eredményeinek igazolásaképpen 1986-ban az Európai Unióba is felvételt nyert. Igaz azonban, hogy felvételét nem csak gazdasági eredményei ösztönözték, hanem az Európai Unió azon törekvése is – Spanyolországhoz hasonlóan -, hogy stabilizálja a friss demokráciát és megakadályozza a diktatúra visszaállítását.

Portugáliában a négy évtizedes diktatúrában felszámolt többpártrendszer újjászületésére csak a diktatúrát leváltó “szegfűk forradalma” után volt lehetőség. A politikai élet főbb szereplőinek nagy része egyébként már 1970-1974 között színre lépett. Az ekkor megalakuló pártok, a kialakuló négypártrendszer a ma is létező négypárti struktúrát mutatja: a konzervatív katolikus Demokrata Szociális Centrum (CDS – később Néppárt), a liberális Demokrata Néppárt (PPD – később Szociáldemokrata Párt – PSD), a Szocialista Párt (PS) és a Portugál Kommunista Párt (PCP). Az első szabad választásokat 1976-ban tartották, amelyeken a szocialisták és a liberálisok győztek. 1976-ban fogadták el Portugália demokratikus alkotmányát, amely sok vonatkozásában hasonlított a nyugat-európai országok alaptörvényeire. Ez az alkotmány még erősen a forradalmi folyamat korábbi állapotát tükrözte, azonban Mário Soares szocialista kormánya már egy demokratikus, az Európai Unió felé tartó Portugáliát igyekezett létrehozni.

A politikai élet fontos meghatározó szereplője a neoliberais jobbközép Szociáldemokrata Párt (Partido Social-Demócrata – PDS), amely 1974-ben jött létre. Programjuk középpontjában Portugália liberális szellemű modernizációja és demokratizálása áll. Befolyásuk főleg a tisztviselők, a felső középrétegek, a fiatal menedzserek és a kisbirtokos parasztság köreiben nagy. Portugália leghosszabb és legtartósabb kormányperiódusa is az ő nevükhöz fűződik, a Silva vezette 1985-1995 közötti kormány.

Az 1995-1999-es választásokon ugyan alulmaradtak, idén azonban ismét ők nyerték meg a parlamenti választásokat.

A konzervatív-kereszténydemokrata Néppárt (Partido Popular – PP), a politikai paletta negyedik pártja az egyetlen párt, amelynek nincsenek forradalmi gyökerei. A kilencvenes években azonban populista túlkapásai jellemzik, a Maastrichti Szerződést is elutasította, amiért az Európai Néppárt kizárta soraiból. Azóta az Unió a Nemzetek Európájáért frakció soraiban található az Európai Parlamentben. Támogatói elsősorban tisztviselők, az északi konzervatív parasztság és a városi középrétegek.

A 2002 márciusi választások eredményeképpen a Szociáldemokraták 102 mandátumhoz jutottak, a Szocialisták 95-höz, a Néppárt 14 helyet szerzett magának, a Kommunisták pedig 12 helyet tudhatnak magukénak.

Európai parlamenti választások

A legtöbb európai uniós tagállamhoz hasonlóan az uniós választások híven tükrözik a nemzeti választások eredményeit, így mind 1994-ben, mind 1999-ben a szocialisták szerezték meg a legtöbb mandátumot – kérdés, hogy ez a tendencia 2004-ben is folytatódik-e.

A portugál európai parlamenti választási eredmények 1994-1999.

Pártok	Mandátumok száma		Szavazatok aránya	
	1994	1999	1994	1999
Szocialista Párt (PS) – szociáldemokrata	10	12	34,9	43,1
Szociáldemokrata Párt (PSD) – liberális	9	9	34,4	31,1
Kommunista Párt (CDU)	3	2	11,2	10,3
Néppárt (PP) – konzervatív	3	2	12,5	8,2

Forrás: <http://www.parties-and-elections.de>

Összefoglalás

Amint az eddigiekben látható volt, Európa legtöbb államában több párt fedi le a jobbközép, illetve kereszténydemokrata-konzervatív szavazóréteget. Megfigyelhető volt, hogy ez nem csak a hagyományoktól és a történeti fejlődéstől függ, de a választási rendszertől is, hogy hány jobbközép pártot képes eltartani a pártrendszer. Amint láttuk a legtöbb nyugat-európai országban arányos vagy vegyes választási rendszer van, akárcsak ez utóbbi Magyarországon, ez pedig kedvez több független párt együttélésének, esetleges szövetségkötésének.

Az, hogy a pártok miképpen különböznek egymástól alapvetően, a társadalmon belül található érdekkülönbségek, törésvonalak függvénye. Láthattuk, hogy a Skandináv államokban egy konzervatív irányultságú párt a domináns, ami mellett megtalálhatók kereszténydemokrata illetve centripártok. Más országokban, melyekkel bővebben most nem foglalkoztunk, szintén több jobbközép párttal találkozhatunk, ilyen például Spanyolország helyzete, ahol a Néppárt (Partido Popular – PP) mellett a regionális Katalán Demokrata Unió is tagja az Európai Néppártnak.